

Social- och hälsovårdsministeriet

Helsingfors, 7.3.2014

Ärende: Svenska Finlands folktings utlåtande om utkastet till regeringsproposition om en lag om ordnandet av social- och hälsovården

Hänvisning: Begäran om utlåtande, 2.1.2014, STM090:00/2013

UTLÅTANDE

Svenska Finlands folkting har tagit del av utkastet till proposition om en lag om ordnandet av social- och hälsovården. Folktingets lagstadgade uppgift är bland annat att främja den svenskspråkiga befolkningens rättigheter. Vi kommenterar därför propositionsutkastet på basis av hur de språkliga rättigheterna tillgodoses.

Folktinget uppskattar att de språkliga rättigheterna har behandlats grundligt i utkastet. Vi saknar emellertid en lösning för den faktiska ojämlikhet som råder i tillgången till social- och hälsovård på svenska och finska.

Nedan finns en kort beskrivning av de rådande missförhållandena inom den svenskspråkiga social- och hälsovården samt Folktingets förslag på hur den svenskspråkiga vården bättre kan samordnas. Folktinget kommenterar också några övriga bestämmelser som har betydelse för svenska språkets ställning.

Brister och behov i den svenskspråkiga social- och hälsovården idag

Gällande lagstiftning kräver att tvåspråkiga kommuner tillhandahåller social- och hälsovård på lika grunder på svenska och finska. Kommunen är skyldig att genom utbildning och andra personalpolitiska åtgärder se till att de anställda har tillräckliga språkkunskaper för att kunna tillgodose

klientens och patientens språkliga rättigheter. När personal anställs ska kommunen säkerställa att den har sådana språkkunskaper som arbetsuppgifterna kräver.

När servicestrukturen inom social- och hälsovården reformeras, måste de nya organisationernas möjlighet att uppfylla dessa lagstadgade skyldigheter beaktas. Därför är det uttryckligen den områdesindelning som bäst säkerställer invånarnas språkliga rättigheter som ska väljas, om det finns alternativa områdesindelningar, vilket även framgår ur utkastet till detaljmotiveringar.

Idag råder stora brister i tillgången till högkvalitativ social- och hälsovård på svenska. Det finns många tvåspråkiga kommuner som inte klarar av att uppfylla invånarnas grundlagstryggade rätt till social- och hälsovård på finska och svenska enligt lika grunder. Till exempel har flera tvåspråkiga kommuner i metropolområdet stora svårigheter att ge social- och hälsovård på svenska. Även om det i metropolområdet bor ca 82 000 svenskspråkiga och finns svensk-kunnig personal, lyckas man inte garantera den språkliga servicen. Det här beror i stor utsträckning på att kommunerna inte haft en strategi eller plan för hur den svenska servicen ska ordnas och koordineras.

Bristerna har lyfts fram i Statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen (2006, 2009 och 2013) och i internationella expertbedömningar, såsom Europarådets expertkommittés rapport om tillämpningen av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk och Europarådets ministerkommittés rekommendationer (2012). Ministerkommittén rekommenderade att de finländska myndigheterna särskilt prioriterar ytterligare åtgärder för att säkra tillgången till social- och hälsovård på svenska.

Statsrådet godkände en nationalspråksstrategi i december 2012. I nationalspråksstrategin betonas möjligheten att använda särlösningar för att uppnå genuin språklig likvärdighet (Nationalspråksstrategi, Principbeslut av statsrådet 4/2013).

Eftersom praxis tydligt visar att det inte råder jämlikhet mellan språkgrupperna inom social- och hälsovården, finns det skäl att välja en sådan områdesindelning som i praktiken möjliggör en jämlik social- och hälsovård på svenska och finska. Lagen om ordnande av social- och hälsovård måste därför omfatta en särlösning för att garantera de grundlagstryggade rättigheterna till social- och hälsovård på svenska.

Speciellt viktigt är en obruten vård- och servicekedja på eget språk för personer med särskilda behov, såsom barn, personer med minnessjukdom, psykisk ohälsa, missbruksproblematik eller funktionsnedsättning. Kompetensen inom social- och hälsovården för dessa grupper är idag utspridd i Svenskfinland och serviceproduktionen kräver ett stort befolkningsunderlag. Vården och kompetensutvecklingen bör samordnas och koordineras, i stället för att splittra ansvaret mellan flera social- och hälsovårdsområden. För att säkerställa att hela vård- och servicekedjan fungerar på svenska, behövs en helhetslösning och en gemensam koordinering.

Med tanke på att revideringen av social- och hälsovårdsstrukturerna ger en unik möjlighet att skapa en lösning för de omfattande brister som råder i tillgången till grundlagstryggad vård på svenska, anser Folktinget att det är beklämmande att social- och hälsovårdsministeriet inte tagit tillfället i akt. Det är förvånande att ministeriet aktivt förbigår statsrådets principbeslut och Europarådets ministerkommittés rekommendationer.

Förslag på riksomfattande koordinerande funktion

Folktinget anser att det bör finnas ett specialupptagningsområde vars uppdrag är att ansvara för den riksomfattande koordineringen och samordningen av den svenskspråkiga social- och hälsovård för personer med särskilda behov som kräver ett brett befolkningsunderlag. Psykvård, missbrukarvård, handikappservice, specialomsorg, barnskyddsverksamhet och vård av personer med minnessjukdomar är exempel på sådana vårdformer som bör koordineras gemensamt.

Diskussion har förts om huruvida ett sjätte specialupptagningsområde bör bildas för att ansvara för denna koordinering och samordning, eller om uppdraget kan ges till ett av de tvåspråkiga specialupptagningsområdena.

Folktinget anser att ett tvåspråkigt specialupptagningsområde bör få det riksomfattande ansvaret. Vi föredrar denna lösning, eftersom vi inte ser orsak till att skapa ännu en fristående myndighetsorganisation, vars uppdrag till stor del skulle skilja sig från övriga specialupptagningsområdets uppdrag.

Genom att skapa en avdelning med ansvar för den riksomfattande samordningen och koordineringen av nämnda social- och hälsovård, kan uppdraget ges till ett tvåspråkigt specialupptagningsområde. För att

avdelningens beslutanderätt och finansiering ska korrelera med de svensk- och tvåspråkiga kommunerna, bör avdelningen representera alla dessa kommuner. Vi föreslår därför att en samkommun bestående av alla svensk- och tvåspråkiga kommuner utgör den svenskspråkiga avdelningen. Eftersom det redan existerar en samkommun för alla tvåspråkiga och enspråkigt svenska kommuner, det vill säga samkommunen Kårkulla, vore det naturligt att utnyttja denna struktur.

Genom en dylik lagstadgad samkommun uppfylls även målsättningen i 6 § 3 mom. i lagen om en kommun- och servicestrukturreform, som stipulerar att tvåspråkiga och enspråkigt svenska kommuner är medlemmar i en samkommun som har till uppgift att trygga ordnandet av svenskspråkig service för medlemskommunerna.

Folktinget vill här betona att lagstiftaren även tidigare har använt sig av svenska strukturer för att säkerställa tillgång till lagstadgad service. Exempelvis skapades specialomsorgsdistriktet Kårkulla för att garantera specialomsorg för svenskspråkiga personer. Inom Västra och Inre Finlands Regionförvaltningsverk skapades en svenskspråkig enhet för undervisningsväsendet, med riksomfattande verksamhetsområde.

För att reda ut vilket tvåspråkigt specialupptagningsområde som är bäst lämpat för koordineringsuppdraget, bör det göras en noggrann bedömning av områdenas förutsättningar att sköta uppdraget samt en grundlig bedömning av de språkliga konsekvenserna.

Folktinget föreslår att det riksomfattande uppdraget regleras i ett nytt moment i 16 § i lagen om ordnandet av social- och hälsovård, dvs. 16 § 4 mom.

Det specialupptagningsområde som statsrådet beslutar om ska ansvara för den riksomfattande styrningen och samordningen av sådan social- och hälsovård som kräver ett brett befolkningsunderlag för att kunna ordnas på svenska. För att ansvara för detta uppdrag, bildas en avdelning bestående av samkommunen Kårkulla. Avdelningens förvaltning regleras i enlighet med förvaltningen i en samkommun som svarar för verksamheten inom ett social- och hälsovårdsområde.

Det har även förts diskussion om specialupptagningsområdenas nödvändighet. Om servicestrukturreformen framskrider så att specialupptagningsområdesnivån tas bort och ersätts med en riksomfattande myndighetsorganisation, blir det också nödvändigt att på

språkrättsliga grunder bilda en samkommun som ansvarar för motsvarande uppgifter inom den svenskspråkiga social- och hälsovården. För att samkommunen ska ha reella möjligheter att koordinera och samordna den svenskspråkiga vården, krävs att alla enspråkigt svenska och tvåspråkiga kommuner genom lag förpliktas tillhöra samkommunen.

Forskning, utveckling och undervisning

När det gäller forskningen, utvecklingen och undervisningen på svenska idag, är verksamheten inte koncentrerad till en viss region, utan utspridd i hela Svenskfinland. Verksamheten är ändå för liten för att det skulle vara ändamålsenligt att splittra den mellan de specialupptagningsområden vars verksamhetsområde omfattar svensk- eller tvåspråkiga kommuner.

Folktinget anser därför att det i samband med ovan nämnda avdelning på specialupptagningsområdesnivå bör finnas riksomfattande samordning och koordinering av den forskning, utveckling och utbildning inom social- och hälsovården som sker på svenska. I detta uppdrag bör det finlandssvenska kompetenscentret på det sociala området ha en fortsatt roll. Även samkommunen Kårkullas eget expert- och utvecklingscenter passar väl in i detta samarbete.

Metropolområdet

Med hänvisning till de väsentliga problem som finns i tillgången till social- och hälsovård på svenska i metropolområdet, vill vi betona vikten av att snarast hitta en lösning för att åtgärda bristerna.

Det krävs en strategi för rekrytering av svenskkunnig personal i hela området och det behövs kartläggning av personalens språkkunskaper så att svenskspråkiga klienter och svenskkunnig personal möts. Fungerande vårdkedjor bör utvecklas även på svenska i primärhälsovården och socialvården. Speciellt oroväckande är situationen inom barnpsykiatrin, familjerådgivningen och barnskyddet, men även inom äldreomsorgen och psykvården i allmänhet.

Om kommunerna inte klarar av att parallellt ge likvärdig service på finska och svenska, bör sär lösningar övervägas och eventuellt lokala svenska enheter skapas. För att åtgärda bristerna behövs en gemensam styrning

för metropolområdet, t.ex. genom den modell som Kommunförbundet presenterar i Marcus Henricson slutrapport *En förvaltningsmodell för svensk service i metropolområdet*.

6 § Språk som tjänster ska tillhandahållas på

Folktinget anser att texten i 6 § motsvarar det som gällande språklagstiftning kräver, men önskar följande förtydligande till detaljmotiveringarna.

Det är myndighetens ansvar att *självmant* ge service på klientens och patientens språk. Valet av språk konstateras i första hand genom det språk som personen angett som sitt modersmål i befolkningsregistret. Endast om klienten eller patienten uttryckligen ber om det, får betjäning ges på annat språk.

I utkastet till regeringens proposition, i kapitel 2.1. om grundläggande rättigheter, konstateras att tvåspråkighet är allmänt bland den svenskspråkiga befolkningen i synnerhet i södra Finland. Folktinget förundrar sig över denna formulering, eftersom den inte har någon som helst relevans för tillgodoseendet av de grundläggande språkliga rättigheterna. Tvärtom ger meningen en bild av att myndigheters språkliga skyldigheter sätts i förhållande till befolkningens språkkunskaper, vilket direkt strider mot gällande språklagstiftning.

24 § och 36 § Sektioner för minoritetens språk

I utkastet till proposition föreslås att det bildas sektioner för minoritetens språk i tvåspråkiga social- och hälsovårdsområden (24 §) och i specialupptagningsområden (36 §). Sektionernas uppgift föreslås främst vara att övervaka tillgången till och kvaliteten på tjänsterna som ges till den språkliga minoriteten, samt att ge utvecklingsförslag. Sektionerna föreslås sakna bindande beslutanderätt.

Folktinget anser att de språkliga rättigheterna måste vara en uttalad och integrerad del av beslutsfattandet både i social- och hälsovårdsområdena och i specialupptagningsområdena. För att effektivt kunna övervaka tillgången till och kvaliteten på tjänsterna, samt ge utvecklingsförslag, krävs en tjänstemannaorganisation med resultatansvar.

För att sektionernas uppgift ska kunna skötas i praktiken, anser Folktinget att sektionerna måste tilldelas ett eget resultatområde, inom vilket de har beslutanderätt och budgetansvar. Därför föreslår Folktinget ett tillägg till 24 § 1 mom. och 36 § 1 mom. som lyder:

Sektionen ska ges förutsättningar att genomföra sin uppgift på ett oberoende sätt, för att avgöra om verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som organet (i 24 §)/styrelsen (i 36 §) har bestämt, samt i enlighet med de föreskrifter som gäller för verksamheten.

Serviceproduktion

Slutligen vill Folktinget kommentera några aspekter av serviceproduktionen, trots att den inte regleras i lagen om ordnandet av social- och hälsovården.

När det gäller avvecklingen av specialomsorgsdistrikten och diskussionen kring samkommunen Kårkullas serviceproduktion, vill Folktinget betona vikten av att den kunskap och de resurser som Kårkulla har tillvaratas. Även om Folktinget understöder beredningen av en mer jämlik handikapplagstiftning och därmed avvecklingen av specialomsorgsdistrikten, ser vi en stor risk i att splittra upp den svenskspråkiga vården mellan olika myndighetsorganisationer, utan att det finns någon helhetssyn. Förutom att samkommunen bör få ett lagstadgat uppdrag i lagen om ordnandet av social- och hälsovården, är det också viktigt att se till hur Kårkullas serviceproduktion kan tillvaratas.

För att behålla Kårkulla som en viktig riksomfattande serviceproducent bör samkommunens uppdrag breddas till att innehålla till exempel annan handikappservice, missbrukarvård, psykvård och demensvård. På så vis har kommunerna, ansvarskommunerna eller samkommunerna möjlighet att köpa sådan social- och hälsovård som på svenska kräver ett brett befolkningsunderlag och som de själva inte har möjlighet att ordna.

Vänligen,

Svenska Finlands folkting

FOLKTINGET
SVENSKA FINLANDS FOLKTING

Christina Gestrin
Folktingsordförande

Markus Österlund
Folktingssekreterare

Johanna Lindholm
Språkskyddssekreterare